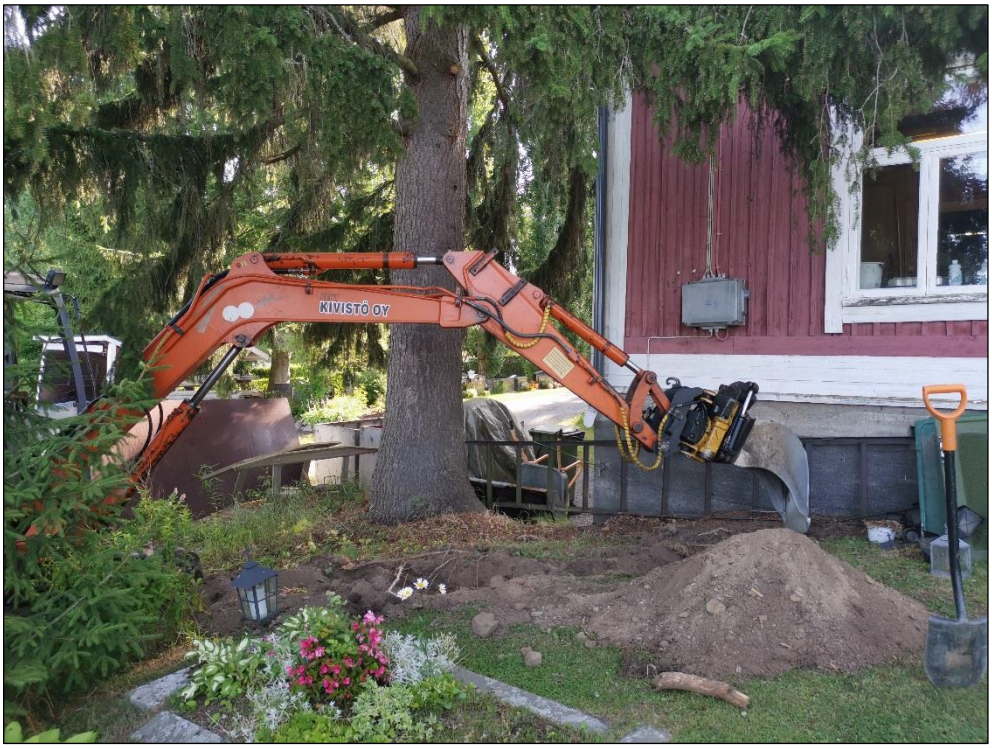
Lempäälä
Pyhän Birgitan kirkon kirkkomaa maakaapelointityön arkeologinen valvonta 2022

Alexander Bakhia

MIKROLIITTI Oy
PIENI TEHOKAS TERÄVÄ
ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET
TAIDOLLA VUODESTA 1988

Tilaaja: ELTEL Networks Oy

Sisältö

Perustiedot **2**
Kartta **3**
Vanhat kartat **3**
Valvonta **5**
Maastotyö **6**
Tulos **7**
Lähteet **7**
Kuvat **7**

Kansikuva: Valvonnassa kaivetun ojan eteläpäätyä seurakunnan huoltorakennuksen länsiseinämän luota.

Perustiedot

Alue: Lempäälä, Pyhän Birgitan kirkon kirkkomaan reunamille asennettavan maakaapelin kaivanto.

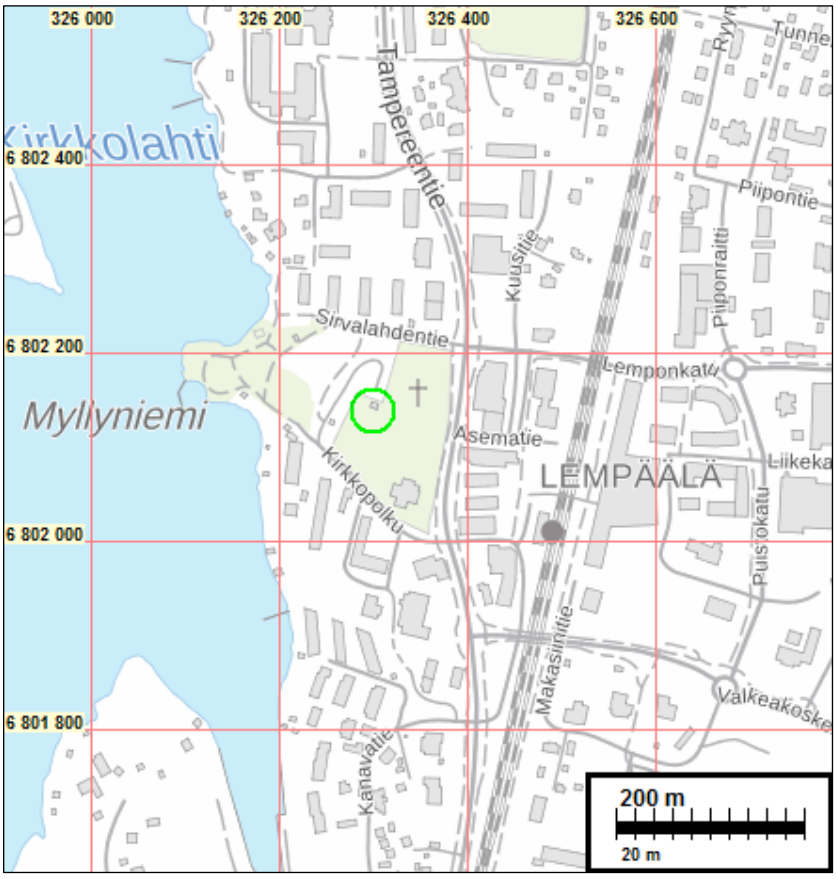
Tarkoitus: Valvoa tuleeko maan kaivamisessa esiin arkeologisia jäännöksiä, jotka vaatisivat tarkempia tutkimuksia.

Maastotyö: 20.7.2022

Tilaaja: ELTEL Networks Oy

Tekijät: Alexander Bakhia

Tulos: Valvonnassa ei havaittu muinaisjäännöksiin viittaavia löytöjä taikka rakenteita.

Tutkimusalue vihreän ympyrän sisällä.

Muita tietoja: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN ja N2000 järjestelmissä. Kartat ja ilmakuvat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 7/2022, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 7/2022. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia, ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n palvelimella. Kuvaaja: Alexander Bakhia

Kartta

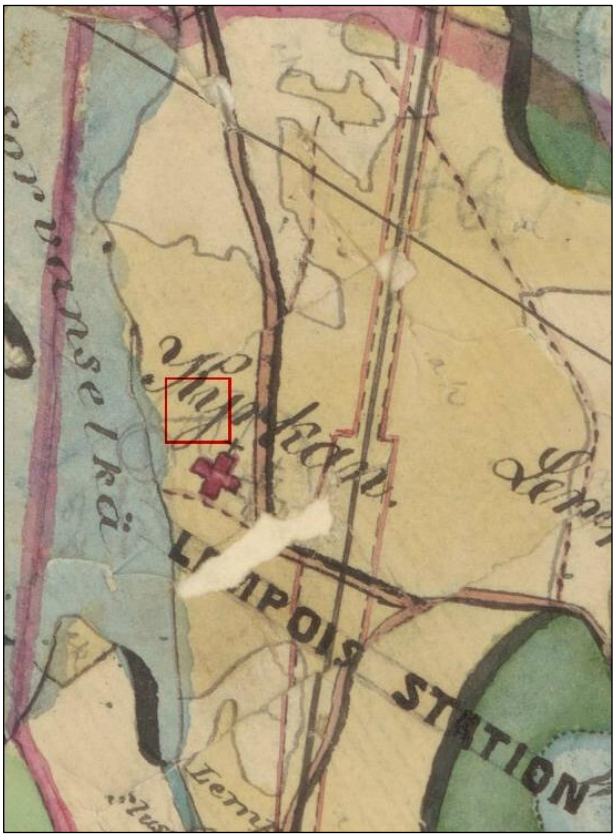

Kartta 1: Valvonnassa kaivettu alue sinisellä viivalla.

Vanhat kartat

Kartta 2: Ote kuninkaan kartastosta vuosilta 1796-1805. Kaivuualue punaisen neliön sisällä.

Kartta 3: Lempäälän pitäjänkartta vuodelta 1842. Kaivuualue punaisen neliön sisällä.

Kartta 4*:* Ote senaatinkartasta vuodelta 1912. Kaivuualue vihreän neliön sisällä.

Kartta 5*:* Peruskartta Lempäälästä vuodelta 1954. Valvottu oja vihreän neliön sisällä.

Kartta 6: Peruskartta Lempäälästä vuodela 1975. Valvottu oja vihreän neliön sisällä. Seurakunnan huoltorakennus on mitä ilmeisimmin rakennettu kirkkomaan luoteiskulmaan aikaisintaan 60-luvun puolivälissä.

Valvonta

Elenia Oyrakentaa maakaapelia Lempäälän Pyhän Birgitan kirkon kirkonmaan alueelle. Suunniteltu maakaapeli sijoittuu kiinteän muinaisjäännöksen Lempäälän kirkon (mj. rek. 1000014804) läheisyyteen. Pirkanmaan museo on edellyttänyt lausunnossaan 336/2022 kaivuutyön tehtäväksi arkeologin valvonnassa siltä osin kuin se sijoittuu kirkkomaan alueelle. Hankkeen urakoitsija ELTEL Networks Oy tilasi arkeologisen valvonnan Mikroliitti Oy:ltä. Valvonnan teki Alexander Bakhia 20.7.2022, tutkimuksen kannalta hyvissä olosuhteissa.

Valvottu kaivuutyö sijaitsi Lempäälän keskustassa, Pyhän Birgitan kirkon kirkonmaan luoteiskulmassa. Kiinteän muinaisjäännöksen Lempäälän kirkko (1000014804) suoja-alueen pohjoisrajaus sijaitsee kaivuualueesta muutaman metrin etelään.

Pyhän Birgitan kirkkona tunnetun kivikirkon historia palautuu keskiajalle. Nykyisen kivikirkon paikalle on aluksi rakennettu puukirkko vuosina 1418-1419, jonka tilalle kivikirkko on rakennettu vuosina 1500-1510. Keskiaikaisesta kivikirkosta on tänä päivänä jäljellä runkohuoneen itä- ja länsiosa sekä pulpettikattoiseksi muutettu sakaristo. Kivikirkkoa on vuosisatojen kuluessa remontoitu useasti, joista merkittävin oli kirkon laajentaminen ristikirkoksi 1830-luvulla. Itse kirkkomaan historiasta jolla kaivuu sijaitsee on vähän tietoa, mutta tiettävästi kirkonmaata on ympäröinyt on keskiajalla lankkuaita ja vuodesta 1775 eteenpäin nykyinen kiviaita. Vanhasta kartta-aineistosta taikka historiallisista lähteistä ei kuitenkaan käy ilmi milloin kaivuualue on tullut osaksi Pyhän Birgitan kirkon aidattua kirkkomaata.

Alueelta tarkasteltiin Lempäälän kaupunkia kuvaavia vanhoja karttoja. Pääosin kaikilla kartoilla kaivuualue on merkitty osaksi Lempälän kirkon kirkonmaata. Vanhin tarkasteltu kartta on Kuninkaan kartasto vuosilta 1796-1805 (Kartta 2). Kyseisellä kartalla kaivuualueen läheisyyteen on merkittynä vain Pyhä Birgitan kirkko. Myös Lempäälän pitäjänkartalla vuodelta 1842 (Kartta 3) sekä vuoden 1912 (Kartta 4) senaatinkartassa kaivuualue on autio. Kaivuualueesta noin 20 metriä pohjoiseen on merkitty kaksi rakennusta vuosien 1954 (Kartta 5) ja 1963 peruskartoissa, mutta kumpaakaan rakennusta ei ole enää 1975 peruskartalla (Kartta 6). Sen sijaan tutkimusalueelle on ilmestynyt Lempäälän seurakunnan huoltorakennus, joka on tänä päivänäkin edelleen olemassa.

Kaivuualueen lähiympäristössä on tehty arkeologisia inventointeja (Poutiainen ja Jussila 2009, Jussila 2021), yksi tarkastus (Taavitsainen 1984) sekä yksi arkeologinen kaivaus (Hiekkanen 1983). Arkeologisissa tutkimuksissa kaivuualueelta ei kuitenkaan ole havaittu muinaisjäännöksiä tai niihin viittaavia löytöjä. Laajemmalta Pyhän Birgitan kirkon seudulta on kuitenkin löytynyt rautakautisia esineitä, kuten rannerenkaan katkelma, ruodollinen veitsi sekä kaksi keihäänkärkeä (Taavitsainen 1984).

Vanhojen karttojen perusteella kaivuualue on ollut rakentamaton osa Lempäälän kirkon kirkonmaata ainakin 1800-luvun puoliväliin saakka. Ensimmäisen kerran 1954 peruskartalla näkyvät kaksi rakennusta kaivuualueen läheisyydessä oletettavasti ovat rakennettu aikaisintaan 1900-luvun alussa. On kuitenkin mahdollista, että valvottavassa maakaivuussa tulisi esiin kirkkomaan käyttöhistoriaan viittavia kulttuurikerroksia ja löytöjä. Tämän lisäksi kohteen lähettyviltä löydetyt rautakautiset löydöt antavat syytä olettaa paikalla mahdollisesti sijainneen esihistoriallinen asuinpaikka ja/tai kalmiston.

Maastotyö

Ennen kaivuutyön alkamista tuleva ojalinja tarkastettiin, eikä siinä havaittu mitään kiinteisiin muinaisjäännöksiin viittaavaa. Valvottu kaivu alkoi seurakunnan huoltotalon länsiseinämältä. Täältä kaivuu jatkui 10 metriä suorassa linjassa pohjoiseen. Valmis oja oli pituudeltaan täten noin 10 metriä ja leveydeltään 70 senttimetriä. Ojan syvyys vaihteli 50-80 senttimetrin välillä; oja kaivettiin pääosin 80 senttimetrin syvyyteen, mutta ojan pohjoispäässä 50 senttimetrin syvyydessä vastaan tullut kalliopohja ei sallinut ojaa kaivettavaksi syvemmälle siltä osin. Kaivannon seinämät tutkittiin metallinpaljastimella muun valvontatyön ohessa. Tämän lisäksi maakasoja tutkittiin metallinpaljastimella.

Ojan profiili oli lähes koko sen pituudelta samanlainen. Profiili koostui 25 senttimetrin pintamultakerroksesta, joka vaihtui pohjalle asti yltävään harmaaseen hiekkaan. Maaperä ojan pohjoispäädyssä oli 50 senttimetrin paksuisesta multaisesta muokkauskerroksesta, mikä rajoittui kalliopohjaan.Ojassa oli hyvin harvakseltaan modernia tiilimurskaa, mitkä liittynevät seurakunnan huoltorakennuksen käyttöhistoriaan. Mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa ei näkynyt koko valvottavan osuuden matkalta.

Tulos

Valvonnassa ei havaittu muinaisjäännöksiin viittaavia löytöjä taikka rakenteita.

21.7.2022

Alexander Bakhia, Mikroliitti Oy.

Lähteet

Alanen, T. & Kepsu, S. 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. SKS.

Hiekkanen, Markus. 1983: Lempäälän Kirkko arkeologiset tutkimukset keväällä 1983. Museovirasto.

Jussila, Timo. 2017: Myllyniemen arkeologinen tarkkuusinventointi ja ja Myllyrannan muinaisjäännösinventointi 2017. Mikroliitti Oy.

Lempäälän pitäjänkartta 1842. Maanmittauslaitos.

Peruskartta, 2123 07, 1954, 1963, 1975. Maanmittauslaitos.

Poutiainen, Hannu ja Jussila, Timo. 2009: Lempäälä keskustan alueen muinaisjäännösinventointi 2009. Mikroliitti Oy.

Senaatin kartta. Rivit XVII-XVIII, lehdet 24-25, 1912. Maanmittauslaitos.

Taavitsainen, J.-P. 1984. Lempäälä, Kirkonkylä. Rautakautisten keihäänkärkien (KM 7471:1-2) löytöpaikan tarkastus 1984. Museovirasto.

Kuvat

Vasen: Kaivettavan ojan reittiä kuvattuna pohjoiseen. *Oikea:* Oja oli leveydeltään 70 senttimetriä koko sen matkalta

Vasen: Ojasta löytyi harvakseltaan modernin tiilen palasia. *Oikea:* Kaivettu oja kuvattuna pohjoisesta etelään.

Oja kaivettiin hautauskäytössä olevan maan viereen.